

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та
природокористування
Кафедра трудових ресурсів та підприємництва

06-05-151М

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних занять та самостійної роботи
з навчальної дисципліни «Соціальна відповідальність»
для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
за освітньо-професійними програмами спеціальностей
011 «Освітні, педагогічні науки», 051 «Економіка»,
053 «Психологія», 071 «Облік і оподаткування»,
072 «Фінанси, банківська справа та страхування»,
073 «Менеджмент», 075 «Маркетинг», 076
«Підприємництво та торгівля», 281 «Публічне управління і
адміністрування», 292 «Міжнародні економічні
відносини», 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності»
(змістовий модуль 1 «Соціальна відповідальність: сутність,
напрями, інструменти реалізації», змістовий модуль 3
«Соціальна відповідальність перед зовнішніми
стейкхолдерами») денної та заочної форм навчання

Рекомендовано науково-
методичною радою з якості
ННІЕМ
Протокол № 8 від 29 січня 2024 р.

Методичні вказівки до практичних занять та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Соціальна відповідальність» для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня за освітньо-професійними програмами спеціальностей 011 «Освітні, педагогічні науки», 051 «Економіка», 053 «Психологія», 071 «Облік і оподаткування», 072 «Фінанси, банківська справа та страхування», 073 «Менеджмент», 075 «Маркетинг», 076 «Підприємництво та торгівля», 281 «Публічне управління і адміністрування», 292 «Міжнародні економічні відносини», 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності» (змістовий модуль 1 «Соціальна відповідальність: сутність, напрями, інструменти реалізації», змістовий модуль 3 «Соціальна відповідальність перед зовнішніми стейкхолдерами») денної та заочної форм навчання. [Електронне видання] / Олійник О. О. – Рівне : НУВГП, 2024. – 28 с.

Укладач: Олійник О. О., к.е.н., доцент, доцент кафедри трудових ресурсів і підприємництва.

Відповідальний за випуск: Г. Ю. Міщук, д.е.н., професор, завідувач кафедри трудових ресурсів і підприємництва.

Директор ННІЕМ

Ковшун Н. Е.

Попереднє видання методичних рекомендацій:

06-05-123М <https://ep3.nuwm.edu.ua/24792/>

ЗМІСТ

Передмова	3
Тематика практичних занять	4
Література	27

© О. О. Олійник, 2024

© НУВГП, 2024

ПЕРЕДМОВА

В епоху значних економічних, політичних, екологічних, соціальних викликів, які стоять перед усім глобалізованим світом, саме соціальна відповідальність повинна стати основою розбудови соціально орієнтованої ринкової економіки в Україні. Адже сьогодні управління на всіх ієрархічних рівнях не може бути ефективним без формування раціональних взаємовідносин із усіма стейкхолдерами, підгрунтям яких є довіра, чесність, прозорість, етична поведінка. При цьому забезпечується безконфліктність та гармонійність відносин між бізнесом та працівниками, партнерами, споживачами, органами державної влади та місцевого самоврядування, місцевою громадою у вирішенні економічних, екологічних та соціальних проблем. Відтак вивчення освітнього компонента «Соціальна відповідальність» є необхідною складовою при підготовці сучасного фахівця.

Метою вивчення освітнього компонента є формування у здобувачів вищої освіти фундаментальних знань теорії та практики соціальної відповідальності і відповідних професійних компетенцій для забезпечення їхньої соціально відповідальної діяльності.

Основними завданнями освітнього компонента є засвоєння здобувачами вищої освіти знань про теоретичні положення і практики взаємодії держави, бізнесу, суспільства та людини у сфері соціальної відповідальності як умови стійкого розвитку суспільства, механізмів управління корпоративною соціальною відповідальністю та її імплементації в діяльність різних суб'єктів суспільного розвитку.

ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Змістовий модуль 1. «Соціальна відповідальність: сутність, напрями, інструменти реалізації»

Практичне заняття № 1. Соціальна відповідальність як чинник сталого розвитку

Питання для обговорення

1. Концепція сталого розвитку. Цілі Сталого Розвитку 2030.
2. Сутність соціальної відповідальності та її рівні.
3. Концепції та моделі соціальної відповідальності.
4. Особливості внутрішніх та зовнішніх аспектів соціальної відповідальності в умовах невизначеності.

Тестові завдання для самоконтролю

1. Яка складова концепції сталого розвитку передбачає відновлення та збереження стану природного середовища, що не шкодить здоров'ю людини і природним екосистемам?

- А) економічна;
- Б) гуманітарна;
- В) екологічна;
- Г) соціальна;
- Д) демократична.

2. Яка складова концепції сталого розвитку передбачає покращення умов життєдіяльності й відтворення населення, поліпшення його генофонду, підвищення його матеріального забезпечення і якості життя?

- А) економічна;
- Б) гуманітарна;
- В) екологічна;
- Г) соціальна;
- Д) демократична.

3. Система взаємовідносин між особою (організацією) та суспільством, яка базується на вільному волевиявленні та соціальних нормах, визначається певною поведінкою – це:

- А) сталий розвиток;
- Б) соціальна відповідальність;
- В) громадянське суспільство;
- Г) корпоративне громадянство;
- Д) правова відповідальність.

4. Який рівень соціальної відповідальності ототожнюється з соціальною відповідальністю людини?

- А) мегаекономічний;
- Б) мезоекономічний;
- В) макроекономічний;
- Г) мікроекономічний;
- Д) особистісний.

5. Який ступінь розвитку соціальної відповідальності містить такі соціально відповідальні дії, які є результатом раціонального вибору суб'єкта заради економічних зисків?

- А) оптимальний;
- Б) розширений;
- В) глобальний;
- Г) вищий;
- Д) базовий.

Питання для контролю рівня знань

1. Назвіть та проаналізуйте основні етапи та причини виникнення концепції сталого розвитку.

2. В чому полягає сутність категорії «соціальна відповідальність»? Які етапи в її становленні Ви знаєте?

3. Які існують рівні соціальної відповідальності?

4. Обґрунтуйте пріоритетні напрями реалізації зовнішньої та внутрішньої корпоративної соціальної відповідальності в умовах невизначеності.

5. Проаналізуйте переваги та ризики від реалізації концепції соціальної відповідальності для організації.

6. Назвіть спільні та відмінні риси американської, європейської та азійської моделей КСВ.

Завдання для розв'язання

1. Структуруйте соціально відповідальні дії організації (бази практики чи місця працевлаштування здобувача вищої освіти), класифікуйте їх на внутрішні та зовнішні, оцініть відповідність Цілям сталого розвитку 2030. Визначте модель корпоративної соціальної відповідальності, якої дотримується організація. Запропонуйте нові соціально відповідальні практики для реалізації організацією, ґрунтуючись на їхній актуальності та відповідності існуючим умовам зовнішнього та внутрішнього середовища.

2. Ознайомтесь з прикладами соціально відповідальних практики українських організацій (на вибір здобувача вищої

освіти). Оберуть соціально відповідальну практику організації для детального аналізу та охарактеризують її у відповідності до наведеної структури.

Характеристика соціально відповідальної практики

Назва організації	
Вид діяльності організації	
Коротка характеристика соціально відповідальної практики	
Актуальність	
Охоплені стейкхолдери	
Очікувані вигоди (соціальні, економічні, екологічні) для організації та стейкхолдерів	
Потенційні ризики (проблеми при впровадженні)	
Рекомендації щодо удосконалення (продовження, розширення) соціально відповідальної практики	

Оцініть відповідність соціально відповідальної практики Цілям сталого розвитку 2030.

3. Оцініть поступ України на шляху досягнення Цілей сталого розвитку 2030. З цією метою скористайтесь даними Державної служби статистики України <https://sdg.ukrstat.gov.ua/uk/> в розрізі індикаторів для України.

Оцініть відповідність соціально відповідальних практик організації (на вибір здобувача вищої освіти) Цілям сталого розвитку 2030.

Практичне заняття № 2. Соціальна відповідальність людини та держави

Питання для обговорення

1. Теоретична конструкція сутності соціальної відповідальності людини.
2. Складові та форми прояву соціальної відповідальності людини.
3. Моделі реалізації соціальної відповідальності органами державної влади та місцевого самоврядування.

Тестові завдання для самоконтролю

1. Виникнення і розвиток якої форми соціальної відповідальності обумовлена внутрішніми якостями, здібностями та настановами людини?

- А) безпосередня;
- Б) опосередкована;
- В) пряма;
- Г) відкрита;
- Д) прихована.

2. Який соціальний інститут впливає на розвиток соціальної відповідальності людини на макрорівні?

- А) родина;
- Б) трудовий колектив;
- В) органи державної влади;
- Г) формальні соціальні групи;
- Д) неформальні соціальні групи.

3. Яка форма соціальної відповідальності людини являє собою безпосереднє ставлення та вплив суб'єкта на об'єкт конкретного соціального зв'язку?

- А) пряма;
- Б) зворотна;
- В) відкрита;
- Г) прихована;
- Д) безпосередня.

4. Людина, як відповідальний та законслухняний громадянин:

А) керується принципами законності та дотримується правопорядку;

Б) у стосунках з іншими людьми дотримується норм соціальної етики;

В) у споживанні товарів та послуг керується не інформацією, нав'язаною маркетингом, а вираженими потребами;

Г) знає не лише свої права, але й готова їх відстоювати;

Д) несе відповідальність за результати своєї трудової діяльності.

5. Який ступінь соціальної відповідальності держави передбачає суворе додержання чинних законів та демократію в розумінні рівності кожного перед законом?

- А) вищий;
- Б) базовий;

- В) ліберальний;
- Г) демократичний;
- Д) консервативний.

Питання для контролю рівня знань

1. Розкрийте сутність поняття «соціальна відповідальність людини».
2. Поясніть взаємозв'язок категорій «відповідальність» та «свобода». В чому полягає відмінність даних категорій?
3. Наявність яких цінностей та переконань у структурі особистісного потенціалу передбачає соціальна відповідальність людини?
4. Назвіть основні форми прояву соціальної відповідальності людини.
5. Які соціальні інститути впливають на розвиток соціальної відповідальності людини?
6. Охарактеризуйте спільні та відмінні риси основних моделей соціальної держави.
7. Охарактеризуйте складові соціальної відповідальності органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Завдання для розв'язання

1. Визначте вплив соціальних інститутів на розвиток соціальної відповідальності людини за наступною схемою.

Вплив соціальних інститутів на формування соціальної відповідальності людини

Соціальний інститут	Функція
Родина	
Трудовий колектив	
Формальні соціальні групи	
Неформальні соціальні групи	
Засоби масової інформації	
Громадські організації	
Система освіти	
Органи державної влади та місцевого самоврядування	

2. Використовуючи мережу Internet, ознайомтесь з веб-сайтом органу державної влади або місцевого самоврядування (на вибір здобувача вищої освіти). Здійсніть характеристику змісту веб-сайту, акцентуючи увагу на відображенні підходів до реалізації соціальної відповідальності в умовах повномасштабної війни в

Україні. На основі проведеного аналізу, визначте місце та роль органу в поширенні принципів соціально відповідальної поведінки в регіоні. Виокремте конкретні заходи та програми в сфері реалізації соціальної відповідальності. На досягнення яких Цілей сталого розвитку вони спрямовані?

3. Проаналізуйте адаптовану Методологію оцінювання прозорості міст у період війни задля оцінювання рівня соціальної відповідальності органів місцевого самоврядування тилових міст України <https://transparentcities.in.ua/news/yak-otsiniuvatymetsia-riven-prozorosti-mist-u-2022-rotsi>.

➤ Які ключові зміни були внесені до Методології дослідження стану прозорості міст в умовах війни?

➤ Чи будуть нараховувати бали за виконання індикаторів?

➤ Чи буде проводитись верифікація відповідей на опитувальник?

➤ Як будуть оцінюватися індикатори, які передбачають анонсування засідань міської ради чи її органів, зокрема беручи до уваги безпековий аспект?

➤ Як вплине на оцінку те, що індикатор не є релевантним для конкретного міста (міська рада не має житла на балансі, не продає земельні ділянки під час війни чи не отримувала гуманітарну допомогу)?

Практичне заняття № 3. Організаційно-економічне забезпечення управління корпоративною соціальною відповідальністю

Питання для обговорення

1. Етапи впровадження корпоративної соціальної відповідальності в систему управління організації.

2. Нормативно-правове забезпечення корпоративної соціальної відповідальності.

3. Організаційне забезпечення корпоративної соціальної відповідальності.

4. Інструменти реалізації корпоративної соціальної відповідальності.

5. Вибір інструментів реалізації соціальної відповідальності в умовах невизначеності.

6. Методи оцінювання соціальних інвестицій.

7. Комплаєнс-програми організації.

Тестові завдання для самоконтролю

1. До якого рівня нормативно-правового забезпечення КСВ належить Міжнародний стандарт ISO 26000 «Соціальна відповідальність»?

- А) документи загальнодержавного рівня;
- Б) документи регіонального рівня;
- В) документи галузевого рівня;
- Г) корпоративні документи;
- Д) міжнародні документи.

2. До якого рівня нормативно-правового забезпечення КСВ належить Кодекс законів про працю України?

- А) документи загальнодержавного рівня;
- Б) міжнародні документи;
- В) документи регіонального рівня;
- Г) документи галузевого рівня;
- Д) корпоративні документи.

3. До якого рівня нормативно-правового забезпечення КСВ належить Галузева угода між Міністерством освіти і науки України та Профспілками працівників освіти і науки України на 2021-2025 роки?

- А) документи загальнодержавного рівня;
- Б) міжнародні документи;
- В) документи регіонального рівня;
- Г) документи галузевого рівня;
- Д) корпоративні документи.

4. Який етап впровадження системи корпоративної соціальної відповідальності слідує після встановлення взаємозв'язку стратегії КСВ із загальною стратегією організації?

- А) визначення груп зацікавлених осіб;
- Б) оцінювання ефективності реалізації програм КСВ;
- В) прийняття рішення про формування стратегії КСВ;
- Г) складання соціальної звітності;
- Д) навчання і консультування відповідальних за КСВ осіб.

5. Яка функція корпоративних кодексів підвищує інвестиційну привабливість організації?

- А) управлінська;
- Б) розвиток корпоративної культури;
- В) репутаційна;
- Г) міжнародна;

Д) стимулююча.

Питання для контролю рівня знань

1. Розкрийте сутність поняття «управління КСВ».
2. Проаналізуйте вимоги міжнародних стандартів в сфері корпоративної соціальної відповідальності.
3. В яких корпоративних документах закріплюється дотримання принципів соціальної відповідальності?
4. Які існують види корпоративних кодексів? В чому полягають основні їхні функції?
5. Охарактеризуйте структуру кодексів з КСВ.
6. Які функціональні обов'язки покладені на менеджера з КСВ? В яких випадках доцільно створювати структурний підрозділ з функціями реалізації КСВ?
7. Проаналізуйте етапи процесу відбору та реалізації соціальних програм.
8. Як здійснюється вибір інструментів реалізації соціальної відповідальності в умовах невизначеності?
9. Назвіть та охарактеризуйте найбільш поширені в Україні інструменти реалізації КСВ. Як вони змінюються в умовах повномасштабної війни в Україні?

Завдання для розв'язання

1. Оберіть для аналізу соціальний (нефінансовий) звіт вітчизняної або зарубіжної організації (роздатковий матеріал, Спільнота СББ, CSR Ukraine, Global CSR Resources). Визначте, які інструменти використовує організація для реалізації КСВ. Проаналізуйте їх відповідність Цілям сталого розвитку.

Виберіть необхідні показники з соціального звіту та розрахуйте значення:

- коефіцієнту питомих внутрішніх соціальних інвестицій;
- коефіцієнту питомих зовнішніх соціальних інвестицій;
- коефіцієнту питомих соціальних інвестицій;
- частки соціальних інвестицій в чистому прибутку;
- частки соціальних інвестицій в обсязі реалізованої продукції.

За результатами розрахунків, оцініть рівень, динаміку та пріоритетні сфери реалізації соціальної відповідальності.

2. Проаналізуйте корпоративну соціальну відповідальність в Україні під час війни, ґрунтуючись на результатах Індексу КСВ 2023

https://docs.google.com/document/d/1QF12xDaVzoi07CXcK1J_4DAvuaP3ok5jtD_cIqaDjk/edit

Використовуючи методи порівняльного аналізу, визначте пріоритетні напрями реалізації КСВ соціально відповідальних організацій в Україні:

- 1) безперервність бізнесу і податки;
- 2) безпека співробітників і співробітниць;
- 3) боєздатність;
- 4) об'єднаність;
- 5) громада.

3. Розробіть та презентуйте програму корпоративної соціальної відповідальності для організації (на вибір здобувача вищої освіти) за наступною структурою.

Структура програми корпоративної соціальної відповідальності

Складова частина	Характеристика
Назва програми	
Актуальність	
Мета	
Заходи, які планується реалізувати	
Поширеність на зацікавлені сторони	
Бюджет	
Відповідальний персонал	
Очікувані результати	

Практичне заняття № 4. Формування відносин роботодавців із працівниками на засадах соціальної відповідальності

Питання для обговорення

1. Сутність та основні напрямки соціальної відповідальності перед працівниками.
2. Механізми реалізації соціальної відповідальності у сфері праці.
3. Соціальна відповідальність у сфері компенсаційної політики.
4. Міжнародний стандарт для оцінювання соціальних аспектів систем управління SA 8000 «Соціальна відповідальність».
5. Лідерство та ефективні комунікації з працівниками.

Тестові завдання для самоконтролю

1. До яких механізмів реалізації соціальної відповідальності у сфері праці належать соціальні гарантії допустимого рівня трудових навантажень?

- А) медичних;
- Б) соціально-трудова;
- В) організаційно-розпорядчих;
- Г) технічних;
- Д) компенсаційно-реабілітаційних.

2. До яких механізмів реалізації соціальної відповідальності у сфері праці належить лікування постраждалих на виробництві?

- А) медичних;
- Б) соціально-трудова;
- В) організаційно-розпорядчих;
- Г) компенсаційно-реабілітаційних;
- Д) технічних.

3. Якщо сума внутрішніх соціальних інвестицій 25000 грн., кількість працівників 78 осіб, чистий прибуток 890387 грн., то коефіцієнт внутрішніх питомих соціальних інвестицій становить:

- А) 320,51 грн./особу;
- Б) 1300,05 грн./особу;
- В) 111,45 грн./особу;
- Г) 2308,99 грн./особу;
- Д) 589,36 грн./особу.

4. До якого напрямку соціальної відповідальності у соціально-трудова відносинах відноситься проведення інформаційних кампаній, які висвітлюють структурні зміни в майбутньому?

- А) розвиток та підтримка персоналу;
- Б) заходи соціального захисту працівників;
- В) охорона здоров'я та безпечні умови праці;
- Г) розвиток соціально-культурного сервісу;
- Д) соціально відповідальна реструктуризація.

5. До якого напрямку соціальної відповідальності у соціально-трудова відносинах відноситься створення мережі соціальних закладів?

- А) розвиток та підтримка персоналу;
- Б) заходи соціального захисту працівників;
- В) охорона здоров'я та безпечні умови праці;
- Г) розвиток соціально-культурного сервісу;
- Д) соціально відповідальна реструктуризація.

Питання для контролю рівня знань

1. Проаналізуйте основні напрями реалізації соціальної відповідальності перед працівниками.
2. Розкрийте зміст поняття «соціально відповідальне управління персоналом». На виконання яких функцій воно спрямоване?
3. Охарактеризуйте сутність та складові соціального пакету. Які його складові повинні бути пріоритетними в умовах невизначеності?
4. Назвіть міжнародні стандарти, в яких відображаються питання КСВ перед працівниками.
5. Які показники (кількісні та якісні) використовуються для оцінювання соціальної відповідальності перед працівниками?
6. Яка роль лідера в соціально відповідальному управлінні персоналом в кризових умовах?
7. Які канали комунікації є найбільш ефективними для налагодження соціальної взаємодії з працівниками в кризових умовах?

Завдання для розв'язання

1. Використовуючи дані Державної служби статистики України, проаналізуйте рівень соціальної відповідальності організацій перед працівниками окремих видів економічної діяльності України. Визначте серед запропонованих показників стимулятори та де стимулятори.

Умовні позначення:

X_1 – коефіцієнт плинності кадрів, %;

X_2 – рівень вимушеної неповної зайнятості, %;

X_3 – коефіцієнт зростання заробітної плати, %;

X_4 – коефіцієнт гендерної диференціації заробітної плати, %;

X_5 – частка працівників, яким заробітна плата нарахована у межах законодавчо встановленого мінімуму, %;

X_6 – частка працівників, яким вчасно не виплачено заробітну плату, %;

X_7 – частка витрати підприємств на утримання робочої сили, які не відносяться до фонду оплати праці, %;

Вихідні дані

Вид економічної діяльності	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₅	X ₆	X ₇
В середньому по економіці	28,6	1,7	118,4	77,2	5,4	1,5	3,5
Сільське господарство	53,7	0,8	121,9	78,5	6,2	0,3	1,8
Промисловість	27,2	5,1	122,4	74,3	3,5	4,9	6,9
Будівництво	48,3	1,1	119,3	94,1	3,7	0,8	6,6
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	51,7	0,2	114,8	81,3	6,2	0,1	2,2
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	25,3	1,7	118,7	77,2	5,3	0,8	5,9
Тимчасове розміщування й організація харчування	70,1	0,8	114,6	90,9	9,6	0	0,2
Інформація та телекомунікації	35,4	0,5	122,9	80,3	2,4	0,2	2,5
Фінансова та страхова діяльність	34,1	0	118,4	63,9	2,5	0	3,1
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	15	0	116,4	95,5	2,4	0,1	0,5
Освіта	15,2	0	115,5	96,2	6,6	0,1	0,3
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	17,1	0,1	120	89,3	7,8	0,2	0,5
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	19,8	0,1	113,8	64,1	12	0,2	0,7

За результатами аналізу зробіть висновки і надайте власні пропозиції щодо покращення реалізації внутрішньої складової соціальної відповідальності організацій окремих видів економічної діяльності України.

2. Дослідіть рівень відповідності корпоративної соціальної відповідальності організації (на вибір здобувача вищої освіти) вимогам міжнародного стандарту SA 8000 «Соціальна відповідальність» (<https://sa-intl.org/wp-content/uploads/2020/02/SA8000-2014-Guidance-Document.pdf>).

Сформуйте анкету-опитувальник відповідно до вимог міжнародного стандарту SA 8000, оцініть можливість проходження сертифікації. Зробіть висновки і надайте власні пропозиції щодо необхідності впровадження управлінських рішень задля покращення реалізації внутрішньої соціальної відповідальності організації.

3. Оцініть рівень соціальної відповідальності Vodafone Україна перед працівниками в сфері розвитку персоналу,

використовуючи дані Звіту зі сталого розвитку за 2022 рік https://www.vodafone.ua/storage/image-storage/2023/04/12/401/source/vodafone-annual-report-1204-ua_1681291386.pdf.

Середня кількість годин навчання на одного працівника Vodafone Україна у 2020-2022 рр.

Категорія працівників	Середня кількість годин навчання на одного працівника		
	2020	2021	2022
Всі працівники, з них:	3,4	13,6	15,9 ²⁵
Чоловіки	2,3	12,5	12,7
Жінки	4,9	14,9	20,5
Вища ланка керівництва, з них:	13,1	10,3	2,5
Чоловіки	10,7	7,9	3,8
Жінки	16,3	14,0	0,0
Інші працівники, з них:	3,3	13,6	16,0
Чоловіки	2,2	12,5	12,8
Жінки	4,8	14,9	20,6

Обґрунтуйте, які управлінські рішення необхідно впровадити для дотримання принципів гендерної рівності в розрізі навчальних програм:

- ❖ первинна професійна підготовка;
- ❖ професійне вдосконалення;
- ❖ розвиток управлінських компетенцій;
- ❖ розвиток командної взаємодії;

❖ підвищення залученості працівників в культуру і бізнес-процеси компанії.

Змістовий модуль 3. «Соціальна відповідальність перед зовнішніми стейкхолдерами»

Практичне заняття № 7. Формування відносин бізнесу із зовнішніми організаціями на засадах соціальної відповідальності

Питання для обговорення

1. Основні принципи та складові соціальної відповідальності перед зовнішніми стейкхолдерами.

2. Взаємодія бізнесу з місцевою владою та громадою на засадах соціальної відповідальності.

3. Складові соціальної відповідальності організації перед споживачами.

4. Співпраця організації з навчальними закладами, засобами масової інформації, громадськими організаціями.

5. Налагодження ефективних комунікацій на засадах соціальної відповідальності в умовах невизначеності.

Тестові завдання для самоконтролю

1. Модель взаємодії держави та бізнесу, яка передбачає адміністративний тиск на бізнес зі сторони влади:

А) «примус»;

Б) «патронаж»;

В) «невтручання» влади;

Г) «захоплення» влади бізнесом;

Д) «партнерство».

2. Форма реалізації партнерства між бізнесом та владою на засадах соціальної відповідальності, яка складається з кількох тематичних компонентів, кожен з яких спрямований на певне завдання в сфері економічного чи суспільного життя:

А) комплексна соціально-економічна програма розвитку території;

Б) спільна просвітницька акція;

В) цільова соціальна програма;

Г) обмін ресурсами;

Д) грошові гранти.

3. Соціальна відповідальність перед споживачами містить:

- А) справедливе встановлення цін, націнок, знижок;
- Б) надання повної і об'єктивної інформації на упаковці товару;
- В) етична кампанія з реклами та PR;
- Г) фахове консультування споживачів щодо особливостей продукції;
- Д) всі відповіді правильні.

4. Метод юридичного закріплення відносин між ЗВО та бізнесом, сутність якого полягає в укладенні договору між ЗВО і організацією про надання певних послуг:

- А) альянси;
- Б) договірні відносини;
- В) освітньо-промислові групи;
- Г) взаємний обмін;
- Д) еквівалентне фінансування.

5. Який вид співпраці між організаціями та навчальними закладами належить до напрямку «Академічна мобільність»?

А) співпраця у розробці спільних наукових та дослідницьких ініціатив;

Б) проведення досліджень на контрактній основі;

В) надання консультаційних послуг;

Г) залучення викладацького складу та дослідників ЗВО до роботи у бізнес-середовищі, а робітників та менеджерів організації – до діяльності в умовах ЗВО;

Д) діяльність ЗВО спрямована на створення нових венчурів та кооперації з організаціями для розробки інноваційної культури підприємництва.

Питання для контролю рівня знань

1. Назвіть основні складові взаємодії організації з місцевою владою та громадою.

2. Назвіть спільні та відмінні риси реалізації спільних просвітницьких акцій, цільових соціальних програм, комплексних соціально-економічних програм розвитку територій.

3. Які етичні принципи КСВ у взаємовідносинах із споживачами Ви знаєте?

4. Охарактеризуйте сутність філантропії, взаємного обміну, стратегічного партнерства, корпоративного волонтерства?

5. Які існують основні методи юридичного закріплення взаємодії та співпраці між ЗВО та організаціями?

6. Які канали комунікацій зі стейкхолдерми на засадах соціальної відповідальності є найбільш ефективними в умовах невизначеності?

Завдання для розв'язання

1. Проаналізуйте механізм залучення стекхолдерів Vodafone Україна, ґрунтуючись на даних Річного звіту зі сталого розвитку 2022 р. https://www.vodafone.ua/storage/image-storage/2023/04/12/401/source/vodafone-annual-report-1204-ua_1681291386.pdf.

Групи та способи залучення зацікавлених сторін

Клієнти (абоненти)	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Корпоративний сайт ✓ Соціальні мережі ✓ Презентації ✓ Переговори ✓ Центр обслуговування ✓ Офіційне листування ✓ Sms-інформування
Співробітники Групи компаній та їх родини	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Корпоративні онлайн зустрічі ✓ Внутрішній корпоративний портал ✓ Тренінги ✓ Анкетування ✓ Sms-інформування ✓ Офіційне листування
Акціонери та інвестори	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Щорічні та щоквартальні звіти ✓ Річні та позачергові збори акціонерів ✓ Презентації ✓ Зустрічі ✓ Корпоративний сайт ✓ Офіційне листування
Партнери (постачальники)	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Тендери ✓ Переговори ✓ Презентації ✓ Корпоративний сайт ✓ Офіційне листування
Медіа спільнота (журналісти, блогери, лідери думок)	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Коментарі ✓ Інтерв'ю ✓ Прес-релізи ✓ Прес-конференції
Органи	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Круглі столи

державної влади	✓ Конференції ✓ Благодійні та соціальні проекти ✓ Онлайн зустрічі ✓ Офіційне листування
--------------------	--

Оцініть ефективність та доцільність застосування запропонованих каналів комунікації зі стейкхолдерами в умовах невизначеності.

2. Ідентифікуйте ключових стейкхолдерів організації (на вибір студента). Сформуйте основні принципи взаємодії з ними.

Взаємодія із зацікавленими сторонами

Ключові стейкхолдери	Сфера інтересів	Комунікація та методи взаємодії

3. Розробіть механізм прийому та розгляду звернень та скарг від ключових зацікавлених сторін організації (на вибір здобувача вищої освіти).

Форма публічної скарги

Регстраційний номер:	
Повне ім'я Примітка: ви можете залишитись анонімними, якщо не хочете розголошувати свою особу третім особам без вашої згоди	Моє ім'я _____ Моє прізвище _____ ☐ Я хочу подати свою скаргу анонімно ☐ Я прошу не розголошувати мою особу без моєї згоди
Контактна інформація Будь ласка, вкажіть, як Ви хочете, щоб з Вами зв'язалися (пошта, телефон, електронна пошта).	☐ Поштою: Будь ласка, вкажіть поштову адресу: _____ _____ ☐ Номер телефону: _____ ☐ Адреса електронної пошти: _____
Оберіть нову для спілкування	☐ Українська ☐ Інша (вкажіть нову)
Опис інциденту чи скарги: Що трапилось? Де це сталося? З ким це сталося? Який результат проблеми?	
Дата інциденту/скарги	☐ Одноразовий інцидент/скарга (дата _____) ☐ Сталося більше, ніж один раз (скільки разів? _____) ☐ Триває (проблема існує досі)
Яким Ви бачите рішення цієї проблеми?	

Сформуйте та презентуйте приклади надання відповідей на звернення та скарги з найбільш суттєвих питань із застосуванням фахової термінології з дотриманням принципів соціальної відповідальності.

Практичне заняття № 8. Екологічна компонента соціальної відповідальності

Питання для обговорення

1. Теоретичні підходи до визначення сутності екологічної відповідальності.
2. Функції та рівні екологічної відповідальності.
3. Екологічна відповідальність бізнесу як прояв КСВ.
4. Схема екологічного менеджменту та аудиту EMAS. Міжнародний стандарт ISO 14000.
5. Оцінка екологічних ризиків за методом ENVID.
6. Міжнародний стандарт системи енергетичного менеджменту ISO 50001.

Тестові завдання для самоконтролю

1. Концепція дослідження екологічного напрямку соціальної відповідальності, в межах якої вивчаються зміни у глобальному середовищі та їх соціально-культурна інтерпретація:
  - А) концепція «нової екологічної парадигми»;
  - Б) стратегія екологічного маркетингу;
  - В) концепція «екологічної модернізації»;
  - Г) концепція «рефлексії ризику»;
  - Д) стратегія екологічного розвитку.
2. Який підхід передбачає, що екологічна відповідальність є наслідком не лише нормативно-правових обмежень, а й моральної відповідальності виробників за заподіяння шкоди природі?
  - А) класичний;
  - Б) ліберальний;
  - В) демократичний;
  - Г) неокласичний;
  - Д) міжнародний.
3. Яка функція екологічної відповідальності передбачає наявність економічних та нормативно-правових стимулів до впровадження програм з охорони довкілля?
  - А) стимулююча;
  - Б) організаційна;
  - В) превентивна;
  - Г) компенсаційна;
  - Д) нормативна.

4. Рівень пасивної екологічної поведінки, за якого особа проявляє цілковиту байдужість до екологічних проблем:

- А) перший;
- Б) другий;
- В) третій;
- Г) четвертий;
- Д) найвищий.

5. Яка ознака екологічної відповідальності організації належить до критерію «Енергетичний та сировинний менеджмент»?

- А) ефективне використання природних ресурсів;
- Б) корпоративне бачення організації цілковито відповідає концепції сталого розвитку;
- В) захист та відновлення природного середовища визначені стратегічними пріоритетами;
- Г) організація інформує місцеві громади та органи влади про екологічні наслідки своєї діяльності;
- Д) організація відповідає перед громадою та іншими стейкхолдерами за свою теперішню та майбутню діяльність, а також за дії, вчинені у минулому.

Питання для контролю рівня знань

1. Розкрийте зміст поняття «екологічна відповідальність».
2. Які функції екологічної відповідальності Ви знаєте? В чому їхня сутність?
3. Охарактеризуйте характерні ознаки екологічної поведінки людини.
4. Назвіть елементи екологічно відповідального ведення бізнесу.
5. Які заходи необхідно впроваджувати для підвищення рівня екологічної відповідальності людини та організацій?
6. В чому полягає сутність концепції «екологічний менеджмент»? Назвіть основні функції екологічного менеджменту.

Завдання для розв'язку

1. Ознайомтесь з методом розрахунку Індексу екологічної ефективності 2022 <https://epi.yale.edu/epi-results/2022/component/epi>. Визначте місце та загальний бал України в рейтингу 180 країн світу. Проаналізуйте сильні та слабкі сторони екологічної відповідальності відповідно до напрямків оцінювання. Проведіть

порівняльний аналіз з обраними (на вибір здобувача вищої освіти) країнами.

Індекс екологічної ефективності України в 2022

	Ранг	Значення	Зміна за 10 років
Життєздатність екосистеми	73	48	4,3
Біорізноманітність	76	61,7	2,9
Екосистемні послуги	103	23,3	-6,4
Рибальство	47	23,7	8,4
Підкислення	40	94,6	24,7
Здоров'я	74	43,6	4,0
Якість повітря	88	35,9	6,6
Питна вода	58	55,1	-0,8
Важкі метали	42	68,4	4,6
Поводження з відходами	88	32	-0,2
Кліматична політика	31	54,7	9,6
Індекс екологічної ефективності	52	49,6	4,3

Проаналізуйте динаміку України в рейтингу. Розробіть та презентуйте управлінські рішення для підвищення рівня екологічної компоненти соціальної відповідальності в Україні.

2. Проаналізуйте напрями реалізації екологічної складової КСВ Vodafone Україна, ґрунтуючись на даних Річного звіту зі сталого розвитку 2022 https://www.vodafone.ua/storage/image-storage/2023/04/12/401/source/vodafone-annual-report-1204-ua_1681291386.pdf.

Вплив на довкілля Vodafone Україна

	2020	2021	2022
Споживання електроенергії			
Всього споживання електроенергії, ГДж	982886,53	987824,07	919406,97
Всього споживання електроенергії, тис. кВт-год	273024,04	274395,58	255390,82
Споживання палива			
Дизельне паливо (тис. літрів), з них:	858,11	861,26	1146,19
Дизель для генераторів	112,50	147,30	514,69

Дизель для автомобілів	745,61	713,96	631,50
Бензин (тис. літрів), з них:	184,68	196,59	150,91
Бензин для генераторів	3,61	3,92	19,89
Бензин для автомобілів	181,07	192,67	131,02
Викиди забруднюючих речовин в атмосферу			
Всього (тонн), з них:	8,38	9,21	26,38
Оксид вуглецю	3,82	4,45	13,26
Діоксид азоту	2,69	3,47	9,31
Неметанові леткі органічні сполуки	0,83	0,87	2,60
Діоксид сірки	0,39	0,42	1,21
Суспендовані тверді частинки	0,65	0,00	0,00

Обґрунтуйте економічну та екологічну ефективність реалізації екологічних програм Vodafone Україна та можливості для їхнього подальшого удосконалення.

Практичне заняття № 9. Моніторинг та оцінювання ефективності корпоративної соціальної відповідальності

Питання для обговорення

1. Етапи та методи оцінювання ефективності соціальної відповідальності.
2. Сутність та форми соціальних (нефінансових) звітів, звітів зі сталого розвитку.
3. Міжнародні стандарти в сфері соціального звітування: AA 1000, SA 8000, GRI.

Тестові завдання для самоконтролю

1. Перші соціальні звіти з'явилися у:
  - А) Великобританії;
  - Б) США;
  - В) Японії;
  - Г) Україні;
  - Д) Франції.
2. На якому етапі процесу підготовки соціального звіту проводиться його верифікація?
  - А) робота над соціальним звітом;
  - Б) процес роботи з даними;
  - В) верифікація звіту;
  - Г) оприлюднення соціального звіту;
  - Д) підготовчий етап.

3. За допомогою якої процедури встановлюється міра відповідності рівня соціальної відповідальності певним вимогам/критеріям?

- А) моніторинг КСВ;
- Б) оцінювання ефективності КСВ;
- В) формування соціальної звітності;
- Г) верифікація;
- Д) аудит КСВ.

4. В процесі проведення оцінювання КСВ за етапом формулювання цілей оцінки ефективності КСВ наступним є:

- А) розробка практичних рекомендацій;
- Б) формування системи показників оцінки ефективності КСВ;
- В) вибір методу оцінки ефективності;
- Г) збирання інформації та розрахунок показників;
- Д) формулювання висновків.

5. В процесі проведення оцінювання КСВ за етапом збирання інформації та розрахунок показників наступним етапом є:

- А) формулювання висновків та розробка практичних рекомендацій;
- Б) формування системи показників оцінки ефективності КСВ;
- В) вибір методу оцінки ефективності;
- Г) формулювання цілей оцінки ефективності КСВ;
- Д) формулювання мети оцінювання ефективності КСВ.

Питання для контролю рівня знань

1. Назвіть основні завдання соціального звітування. Які переваги несе цей інструмент для організації та її стейкхолдерів?

2. Охарактеризуйте основні етапи в процесі роботи над соціальним звітом.

3. В чому полягає сутність процедури верифікації соціального звіту? Які вигоди та ризики вона несе для організації та її стейкхолдерів?

4. В чому полягають особливості формування та оприлюднення Звіту про прогрес?

5. Охарактеризуйте основні елементи звітності за системою міжнародного стандарту GRI.

6. Назвіть та охарактеризуйте методи комплексного оцінювання ефективності КСВ. Які показники доцільно

розраховувати залежно від обраного методу оцінювання?

Завдання для розв'язку

1. Використовуючи методи динамічного, кореляційно-регресійного та таксономічного аналізу, оцініть ефективність реалізації корпоративної соціальної відповідальності в країнах Європейського Союзу.

Вихідні дані

Країна	Індекс глобальної сталої конкурентоспроможності, значення				Індекс цілей сталого розвитку, значення			
	2019	2020	2021	2023	2019	2020	2021	2023
Бельгія	51,30	52,10	53,00	51,7	70,30	71,70	72,50	79,46
Болгарія	49,20	51,60	49,60	47,9	57,10	55,80	57,60	74,62
Чехія	53,10	55,20	52,90	54,7	71,80	72,70	72,60	81,87
Данія	57,00	61,00	60,20	57,6	79,80	80,10	79,30	85,68
Німеччина	53,50	54,60	56,60	55,0	75,30	74,60	75,30	83,36
Естонія	54,90	59,40	56,1	56,7	70,40	71,80	73,70	81,68
Ірландія	53,60	56,80	57,6	55,2	68,20	68,70	70,60	80,15
Греція	47,40	50,00	49,60	47,9	58,90	62,00	64,80	78,37
Іспанія	48,50	51,80	52,70	50,8	66,80	67,80	68,50	80,43
Франція	52,00	55,50	56,80	54,4	74,70	73,00	72,70	82,05
Хорватія	54,20	57,20	55,10	52,9	63,20	66,40	68,00	81,50
Італія	49,90	51,60	51,70	52,3	65,30	67,10	68,50	78,79
Кіпр	45,80	47,60	47,50	48	55,00	60,30	58,60	72,49
Латвія	54,40	58,20	53,50	56,1	65,20	68,30	69,30	80,68
Литва	50,60	55,90	53,00	55,1	62,60	64,40	66,10	76,81
Люксембург	54,50	58,00	53,90	53,6	66,00	64,20	65,80	77,65
Угорщина	49,20	52,90	50,80	49,4	65,10	68,70	68,50	79,39
Мальта	46,60	50,90	51,70	49,6	62,30	62,40	63,60	75,53
Нідерланди	50,50	52,90	53,90	54,1	71,80	71,70	72,10	79,42
Австрія	54,20	56,70	56,60	56,2	76,70	77,40	78,00	82,28
Польща	51,90	52,80	51,20	51,6	66,10	69,60	71,00	81,80
Португалія	51,10	55,00	54,80	55,5	66,20	67,50	69,10	80,02
Румунія	50,80	54,50	52,30	49,4	55,90	58,30	61,60	77,46
Словенія	53,80	55,90	54,30	55,7	71,70	74,00	73,50	81,01

Словаччина	51,60	54,90	53,10	51,3	65,20	68,80	70,00	79,12
Фінляндія	59,50	60,40	60,70	59,4	79,10	81,10	80,80	86,76
Швеція	60,60	62,10	61,20	59,6	79,40	81,00	80,60	85,98

2. Оцініть ефективність корпоративної соціальної відповідальності Групи Метінвест в 2022 році, використовуючи дані комбінованого звіту https://metinvestholding.com/Content/Entities/Report/35/ua/Metinvest_AR2022.pdf. З цією метою розрахуйте:

- ✓ комплексний індекс КСВ;
- ✓ індикатор перспективного розвитку;
- ✓ індикатор соціальних інвестицій.

Запропонуйте управлінські рішення задля підвищення ефективності реалізації КСВ Групи Метінвест.

ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Гусева О. Ю., Воскобоева О. В., Хлевицька Т. Б. Соціальна відповідальність бізнесу : навчальний посібник. Київ : Державний університет телекомунікацій, 2020. 222 с.

2. Грішнова О. А., Міщук Г. Ю., Олійник О. О. Соціальна відповідальність у трудових відносинах: теорія, практика, регулювання ризиків : монографія. Рівне : НУВГП, 2014. 216 с.

3. Олійник О. О. Соціальна відповідальність : навч. посіб. Рівне, 2017. 222 с.

4. Павликівська О. І. Управління соціально відповідальною діяльністю підприємств на основі концепції обліку та контролінгу (теорія, методологія, практика) : монографія. Терноп. нац. техн. ун-т ім. Івана Пулюя, 2018. 404 с.

5. Соціальна відповідальність : навч. посіб. / Н. М. Сіренко, Т. І. Лункіна, А. В. Бурковська. Миколаїв : МНАУ, 2021. 216 с.

Допоміжна

1. Бондарук Т. Г., Бондарук І. С. Економічна природа організаційно-економічного механізму соціальної відповідальності бізнесу. *Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту*: зб. наук. пр. 2020. №1-2. С. 57–64.

2. Владимир О., Бажанова Н. Суспільні виклики та соціальна відповідальність бізнесу у час війни. *Електронне наукове фахове*

видання «Соціально-економічні проблеми і держава», 2022. № 2 (27). С. 45–62.

3. Грицаєнко М. І. Формування соціальної відповідальності в економічному механізмі реалізації соціального капіталу підприємства. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*, 2021. № 6-7. С. 284–285.

4. Люльов О., Пімоненко Т., Зябіна Є., Овусу Е. К. О., Овусу Е. Корпоративна соціальна відповідальність в управлінні трудовими ресурсами. *Вісник економіки*, 2022. № 4. С. 102–115.

5. Олійник О. О. Соціальний капітал в контексті соціальної відповідальності підприємств. *Вісник НУВГП. Економічні науки*, 2021. № 2 (94). С. 153–161.

6. Олійник О. О., Неверковець А. В. Корпоративне волонтерство в контексті соціальної відповідальності бізнесу. *Вісник Київського національного університету ім. Т.Г. Шевченка*, 2021. № 216. С. 93–102.

7. Oliinyk O., Mishchuk H., Vasa L., Kozma K. Social Responsibility: Opportunities for Integral Assessment and Analysis of Connections with Business Innovation. *Sustainability*, 2023. 15(6):5608.

8. Oliinyk O. O. Social responsibility assessment in the field of employment (case study of manufacturing). *Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*, 2020. № 3. P. 131–136.

9. Стойко І., Шерстюк Р., Долубовська О. Соціальна відповідальність бізнесу в Україні у воєнний і післявоєнний період. *Електронне наукове фахове видання «Соціально-економічні проблеми і держава»*, 2022. № 2 (27). С. 93–106.